

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

De voorzitter van de Tweede kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Programma Krachtig Bestuur

Schedeldoekshaven 200
2511 EZ Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.minbzk.nl

Contactpersoon

Drs. R.A. Bik/drs. H. Satter
T 070 4266871/6581
ronald.bik@minbzk.nl

Datum 12 november 2008
Betreft Inventarisatie rechtmatigheid / Verzoek van het lid Heijnen d.d. 30
oktober jl. om een review

Kenmerk

2008-0000536927

Bijlagen

3

Inleiding

In mijn brieven van 17 en 27 oktober 2008¹ over de onrust op de financiële markten heb ik u toegezegd in te gaan op de vraag of er medeoverheden zijn die in strijd met wet- en regelgeving hebben gehandeld. Het gaat daarbij in het bijzonder om de vraag of er medeoverheden zijn die geld hebben geleend bij bancaire instellingen met het enkele doel het geld vervolgens onder te brengen bij een andere bank met een hoger rentepercentage. Dat is op grond van artikel 2.1 van de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido) niet toegestaan. In deze brief bied ik u de resultaten aan van een inventarisatie die ik op basis van mijn bredere verantwoordelijkheid voor de inrichting en werking van het openbaar bestuur heb gemaakt. Tevens ga ik in op het verzoek van het lid Heijnen, ondersteund door het lid Aptroot, gedaan in het ordedebat van 30 oktober 2008, om een review door de accountant van de ministeries van BZK respectievelijk Financiën inzake het treasurybeleid van de provincie Noord-Holland.

Opzet en uitgangspunten inventarisatie rechtmatigheid

In mijn brief van 27 oktober en in mijn brief van 5 november 2008² aan de Tweede Kamer heb ik reeds geschetst op welke wijze ik de inventarisatie van het rechtmatig handelen betreffende de uitzettingen van medeoverheden heb opgezet en welke uitgangspunten hierbij gelden. Ik omschrijf beide aspecten hierbij nogmaals.

Uitgangspunt is de eigen verantwoordelijkheid van de besturen van de medeoverheden voor het rechtmatig handelen en het oordeel hierover. Zij kunnen bij dit oordeel gebruik maken van de daartoe bestemde accountantscontrole. De dagelijkse besturen behoren dan ook zelf aan te geven of zij gehandeld hebben volgens de vigerende wet- en regelgeving. Zij leggen daar verantwoording over af aan hun eigen volksvertegenwoordiging. Het is aan die volksvertegenwoordiging om aan de hand van de uitkomsten van de accountantscontrole (accountantsverklaring en verslag van bevindingen) en zo nodig aan de hand van aanvullende instrumenten, zoals een onderzoek door de

---

¹ Kenmerk 2008-0000515772

² Kenmerk 2008-0000537334

eigen rekenkamer, te oordelen over de rechtmatigheid en daaraan zo nodig politieke consequenties te verbinden.

Datum
12 november 2008
Kenmerk
2008-0000536927

De inventarisatie beperkt zich zoals aangegeven tot die provincies, gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en het waterschap, die eerder bij de inventarisaties van de uitgezette middelen bij de IJslandse banken en Lehman Brothers zijn betrokken, omdat deze medeoverheden op dit moment als enige kwetsbaar lijken. Deze lijn is ook gedeeld met IPO en VNG.

Aan de betrokken medeoverheden is op grond van artikel 116 van de Provinciewet, respectievelijk 118 van de Gemeentewet en artikel 58 van de Waterschapswet verzocht antwoord te geven op de volgende vragen:

1. Kunt u verklaren dat u rechtmatig heeft gehandeld ten aanzien van uw uitzettingen bij de drie betrokken banken (Kaupthing, Landesbanki Islands en Lehman Brothers), dus conform de Wet financiering decentrale overheden, de daaruit voortvloeiende regelgeving, uw financiële verordening/treasurystatuut en eventuele andere interne van toepassing zijnde regelingen?
2. Op grond waarvan bent u tot deze verklaring gekomen?

Uitkomsten van de inventarisatie

De inventarisatie heeft het volgende beeld opgeleverd.

Overzicht van medeoverheden met een financieel risico's als gevolg van de kredietcrisis

Provincies		Kaupthing	Landsbanki	Lehman	totaal	Verklaring rechtmatig handelen	Op basis van		Extern onderzoek	
							intern onderzoek	extern onderzoek	volgt	gereed d.d.
	Groningen *)	20,0	10,0		30,0	ja	nvt	ja		
	Noord-Holland		78,2	20,2	98,4	ja	ja	nvt	ja **)	zsm, doch uiterlijk vóór 1-1-2009
	subtotaal									
Gemeenten										
	Alphen aan den Rijn		3,0		3,0	ja	ja	nvt	ja	eind november
	Amstelveen		14,9		14,9	ja	ja	ja		
	Asten		1,0		1,0	ja	ja	nvt		
	Den Haag		10,0		10,0	ja	ja	ja		
	Dordrecht	3,4	8,0		11,4	ja	ja	nvt		
	Goos		12,0		12,0	ja	ja	nvt	ja	eind november
	Graafstroom		3,3		3,3	ja	nvt	ja		
	Naarden		1,0		1,0	ja	ja	ja		
	Opmeer		7,0		7,0	ja	ja	nvt		
	Pijnacker-Nootdorp		12,0		12,0	ja	nvt	ja		
	Scherpenzeel	2,3			2,3	ja	ja	ja		
	Texel		8,0		8,0	ja	nvt	ja		
	Veere		3,0		3,0	ja	ja	nvt		
	Woudenberg		1,0		1,0	ja	ja	ja		
	Zundert		2,5		2,5	ja	ja	nvt		
	subtotaal									
Waterschappen										
	Roer en Overmaas		5,0		5,0	ja	nvt	ja		
Gemeenschappelijke regelingen waar provincies aan deelnemen										
	nihil									
Gemeenschappelijke regelingen waar gemeenten aan deelnemen										
	Drechtsteden		7,0		7,0	ja	ja	nvt		
	Belastingen Zeeuwse gemeenten (SaBeWa)		0,4		0,4	ja	ja	nvt		
	subtotaal									
Nazorgfondsen (t.b.v. provinciale nazorg gesloten afvalstortplaatsen)										
	Nazorgfonds Zeeland			5,0	5,0	ja	ja	ja		
Totaal risico provincies, gemeenten, waterschappen, gemeenschappelijke regelingen en nazorgfondsen		25,7	187,3	25,2	238,2	ja (21x)	ja (16 x)	ja (11 x)	ja (3 x)	

*) Betreft uitzettingen van de provincie Groningen, SNN, Regiovisie Groningen-Assen, OV-bureau Groningen Drenthe en SLB
**) Betreft onafhankelijk onderzoek onder leiding van een Provinciale Onderzoekscmissie

Datum
12 november 2008

Kenmerk
2008-0000536927

Samenvattend beeld

Alle 21 medeoverheden hebben verklaard rechtmatig te hebben gehandeld ten aanzien van de uitzettingen bij de drie betrokken banken. Zestien medeoverheden hebben hun verklaring gebaseerd op een eigen intern onderzoek, waarvan zes tevens op basis van een extern onderzoek zoals bijvoorbeeld een onderzoek van de accountant of rekenkamer(functie). Vier medeoverheden hebben hun verklaring uitsluitend op een extern onderzoek gebaseerd. Drie medeoverheden hebben aangegeven ook (nog) een nader onderzoek uit te willen laten voeren door de accountant dan wel de rekenkamer(functie) met betrekking tot met name de rechtmatigheid van de uitzettingen.

Het is een goede zaak dat deze verklaringen op basis van interne dan wel externe onderzoeken zijn afgegeven. Het is aan die volksvertegenwoordigingen om tot een oordeel te komen over de eigen oordelen van de besturen en over de daaraan ten grondslag liggende onderzoeken.

Ik concludeer dat er, op basis van de mij thans ter beschikking staande gegevens van die medeoverheden die het interne en/of externe onderzoek hebben afgerond, geen aanleiding is tot een breder onderzoek bij die medeoverheden. Aangezien er nog drie externe onderzoeken lopen (Noord-Holland, Alphen aan den Rijn en Goes) kan ik nu nog geen conclusie ten aanzien van de noodzaak tot een breder onderzoek bij de desbetreffende medeoverheden trekken. Indien daar aanleiding voor is, hou ik die mogelijkheid nog wel open.

Gecorrigeerd beeld uitzettingen medeoverheden

In mijn brief van 27 oktober heb ik u geïnformeerd naar de uitkomsten van de nadere inventarisatie van de omvang van de bedragen die de medeoverheden hebben uitstaan bij Lehman Brothers en de IJslandse banken, evenals de totale bedragen aan uitzettingen. Ten aanzien van de hoofdconclusie, namelijk het risico van € 238,2 miljoen in totaal is er geen wijziging. Daarmee is ook het specifieke beeld niet gewijzigd. Wel is er door (nagekomen) technische correcties het totaal aan uitzettingen iets gedaald, maar niet in die mate dat het risicopercentage ten opzichte van het totaal aan uitzettingen wijzigt (blijft 2,3%). Hoewel de afzonderlijke medeoverheden een andere beleving kunnen hebben, kan hiermee de conclusie nog steeds overeind blijven dat het over het geheel gezien om overzienbare risico's gaat.

Volledigheidshalve treft u het gecorrigeerde beeld van de medeoverheden ten opzichte van de opgave in de brief van 27 oktober hierna aan.

Omvang bedragen die medeoverheden hebben uitstaan bij Lehman Brothers en de IJslandse banken afgezet tegen het totaal van uitzettingen								
bedragen in miljoenen Euro								
financiële instellingen	provincies	gemeenten	waterschappen	gemeenschappelijke regelingen	provincies	gemeenten	nazorgfondsen	totaal
Lehman Brothers	20,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	5,0	25,2
Landsbanki Islands The National Bank of Iceland	88,2	86,7	5,0	0,0	7,4	0,0	0,0	187,3
Kaupthing HF Investment Bank	20,0	5,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	25,7
totaal	128,4	92,4	5,0	0,0	7,4	5,0	5,0	238,2
totaal aan uitzettingen	4.463,7	3.993,3	100,2	135,8	1.593,3	242,5	10.528,7	
totaal risicobedragen								
ten opzichte van totaal aan uitzettingen	2,9%	2,3%	5,0%	0,0%	0,5%	2,1%	2,3%	

Datum
12 november 2008

Kenmerk
2008-0000536927

Openbaarmaking van het overzicht uitzettingen

Op verzoek van de pers ben ik, na afstemming met de provincies en de gemeenten, overgegaan tot openbaarmaking van de gegevens over de uitzettingen van de provincies en gemeenten, met opgave van de omvang van de uitzetting en de naam van de desbetreffende financiële instelling. U treft deze overzichten als bijlagen bij deze brief aan. Ik merk hierbij op dat dit momentopnamen zijn.

Ten aanzien van de overige medeoverheden (gemeenschappelijke regelingen en waterschappen) geldt dat ik ook de gegevens van hun uitzettingen, na afstemming met hen, aan de Tweede Kamer wil toezenden.

Kamervragen Heijnen en Aptroot

Het Tweede Kamerlid Heijnen, daarin gesteund door het lid Aptroot, heeft het kabinet in het ordedebat van 30 oktober 2008 om een review gevraagd door de accountant van hetzij BZK, hetzij Financiën over de vraag of door de provincie Noord-Holland bij het uitzetten van middelen conform de Wet fido is gehandeld.

De provincie Noord-Holland maakt deel uit van bovenstaande inventarisatie naar het rechtmatig handelen bij het uitzetten van middelen. Ik acht het op dit moment niet opportuun om hiernaast tevens een review-onderzoek door een rijksaccountant te laten uitvoeren.

Op het treasurybeleid van medeoverheden en het naleven van de Wet Fido is het stelsel van horizontale verantwoording en controle van toepassing binnen de provincies (en de gemeenten). Dit stelsel is in het kader van de dualisering van het provinciebestuur versterkt. Onderdeel van het stelsel vormt de jaarrekeningcontrole door een onafhankelijke accountant. Sedert het begrotingsjaar 2004 gaat de accountant in zijn verklaring bij de jaarrekening ook in op de rechtmatige totstandkoming van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede op de rechtmatige totstandkoming van de balansmutaties. Zoals eerder gesteld is het aan de volksvertegenwoordiging (i.c. provinciale staten Noord-Holland) om met de desbetreffende accountantsverklaring (en het daarbij behorende verslag van bevindingen) te oordelen over de financiële rechtmatigheid, en daaraan zo nodig politieke consequenties te verbinden. Als dat wenselijk wordt geacht kunnen provinciale staten aanvullende instrumenten gebruiken, zoals een onderzoek door de eigen rekenkamer.

Voor een uitvoeriger beschrijving van (de kaders voor) de treasuryfunctie bij medeoverheden verwijs ik tevens naar de antwoorden die ik heb gegeven op Kamervragen over het vermogensbeheer van provincies uit maart 2007 (20607 10300), die zijn bijgevoegd.

In het licht van het bovenstaande acht ik geen termen aanwezig om op dit moment in dit specifieke geval vanuit de rijksoverheid te interveniëren. Een interventie van Rijkszijde kan pas worden overwogen als er concrete aanwijzingen zijn dat in het geval van de provincie Noord-Holland het stelsel met inbegrip van de daarin aanwezige checks and balances niet zou hebben gefunctioneerd. Als het brede onderzoek is afgerond waartoe provinciale staten van Noord-Holland op 30 oktober jl. hebben besloten en het daarop volgende verantwoordingsproces tussen gedeputeerde staten en provinciale staten is afgerond, kan de vraag zo

nodig opnieuw onder ogen worden gezien. De resultaten van het onderzoek van de provincie Noord-Holland worden in januari 2009 verwacht. Mochten de uitkomsten van dit onderzoek aanleiding geven tot nader onderzoek door het Rijk dan stel ik u daarvan op de hoogte.

Datum
12 november 2008
Kenmerk
2008-0000536927

Mede namens de minister van Financiën,
DE STAATSSECRETARIS VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

drs. A.Th.B. Bijleveld-Schouten